

**Prof. dr Nedžad Bašić, redovni profesor Univerziteta, naučni savjetnik
Evropskog defendologija centra Banja Luka**

PARADOKS ŠUTNJE I ZAVJERE LOŠEG MORALA ČOVJEKA

“Pisati? Što? Fraze? Glupe, bombastične fraze? Kome? Cijelo čovječanstvo deset hiljada godina ne radi drugo nego govori. Od Sokrata do Vatikana same govornice i propovjedaonice... Štampati? Kome? Dokazivati? ... Isto tako nema smisla. Šta je preostalo? Lagati? Gdje su mostovi preko kojih se može čovjek spasiti? (Miroslav Krleža).

Nema više Miroslava Krleže koji je davno izgovorio gore navedene riječi. Nema više ni Predraga Matvejevića koji je zapisao to što je veliki bard književnosti rekao. Prošlo je više od 30 godina od kako je ovaj tekst napisan i ništa se nije promijenilo izuzev što su porasle apsolutne i apstrakne slobode velikih i moćnih što je stvaralo sve veći osjećaj nemoći i straha malih i slabijih. Taj sudar između laži i licemerja bogatih i moćnih i straha i očaja siromašnih i nemoćnih, učinit će razum i svijest čovjeka zamagljenom i nesigurnom. Na samom početku ovog stoljeća čovjek će se naći više nego ikad do sada usamljen u propovjedaonici laži i nemoralu što će ga gurnuti još dublje u strah i nemoć i učiniti ga saučesnikom i nijemim svjedokom oktroisane bezosjećajnosti i zločina velikih i moćnih i bolne nemoći i bezumlja malih i nemoćnih. U toj propovjedaonici laži i nemoralu, nemoći i očaja, svi pravni i moralni principi nestaju, što čini svijet razuma i stvarnosti drugačijim i nestvarnim. U tom hororu propovjedanja i laži, nemoći i očaja, za čovjeka, na samom početku 21 stoljeća, ostaju samo dvije mogućnosti: odbaciti sva usaglašavanja sa razumom i pravdom i utonuti u tišinu i šutnju ili umrijeti u borbi za principe razuma i pravde. I jedna i druga opcija teško je prihvatljiva za homo sapiensa. Pokornost i poslušnost čovjeka čini vrlinu naroda nedostojnom, što čini princip narodnog suvereniteta ili suverenost nacije ništa drugo do samovoljom autoritarnog vođe. Kada princip suvereniteta nacije pređe u ruke bezumnog autoritarnog vladara, legitimno sprovođenje tiranije u ime naroda, koji šuti, podiže zločin na nivo religijskog vjerovanja u božansku moć vođe. U ovom matriksu božanske moći autoritarnog vladara, kako je to bilo vidljivo na nedavno održanom općem samitu čovječanstva, pitanje pobune čovjeka predstavlja iluziju u kojoj svaki pokušaj njenog racionaliziranja predstavlja ništa drugo do beskrajno ubijanje kao nužni uslov stvaranja novog „demokratskog“ svijeta. U tom „demokratskom“ prostoru susretanja sile i moći i

beznađa i očaja, duh žrtve se redovito preobraća u duh zločina, a duh zločina u duh žrtve, gdje nema promocije ljudskih vrlina i empatije prema stradanju drugih. Kada je 1922. godine američki vojni ataše Truman Smith, opisao Hitlera kao demagoga koji može inspirirati i stvoriti opasnu odanost u njemačkom narodu, niko tome nije pridavao puno pažnje. Čak i nakon Velike depresije, kada su nacisti već otvoreno ciljali na preuzimanje vlasti, niko nije naslutio nadolazeću opasnost. Mnogi su Hitlera smatrali klovnom i ljudskom karikaturom koju će biti lako kontrolirati u slučaju preuzimanja vlasti. Čak i nakon otvorenog upozorenja koje je izašlo iz pera američkog novinara i pisca Edgara Mowrer-a (Chicago Daily News) da se taj čovjek ne smije podcijeniti, svjetska javnost ostala je ravnodušna prema vrtoglavom političkom usponu nacista, koji će uskoro čovječanstvo odvesti u tragediju velikih razmjera. A sve je počelo naizgled bezazleno, u borbi nacizma protiv siromaštva i nezaposlenosti. Slična situacija događa se i danas, nakon 80 godina od velike nesreće koja je odnijela živote preko 50 miliona ljudi i do tada neviđenog razaranja čovječanstva. Ni danas niko ne obraća pažnju na dolazeće zlo koji se slobodno širi svijetom Slobodno urlikanje i globalno širenje desničarskog autoritarnog populizma diljem svijeta podstaklo je čitavu plejadu malih lokalnih još krvoločnijih demagoga koji šire nove prijetnje i nove strahove, a sve to u ime demokracije i samostalnosti naroda kojim vladaju. Vladimir Putin, Donald Trump, Benjamin Netanjahu, predvode savez moćnih i autoritarnih vladara, koji bez značajnijeg otpora slobodno određuju smjer u kojem se danas kreće čovječanstvo. Na njihovim ekstremnim ultrakonzervativnim političkim destinacijama, gdje vlada rasizam, nacionalizam, ksenofobija i šovinizam, koji su isprepleteni s raširenim nepotizmom, ubitačnom korupcijom, osobnim bogaćenjem i odvratnom mržnjom prema onima koji se od njih razlikuju, politička racionalnost biva potisnuta s političkom strašću. Propaganda, omalovažavanje i cinizam postaju glavna oruđa dezintegracije nedužnosti žrtve i opravdanja zločina sa čime se zatvara krug između odanosti, pokornosti i smrti u kojem se briše svaka naznaka slobode i pobune. U tom zatvorenom krugu zločin postaje uzvišen patriotski čin, dok sloboda postaje ponizni čin pokornosti i poslušnosti čovjeka. Autoritarni populistički režimi i pokreti u kojima laž, strah, predrasude, fanatizam, vjerske i rasne netrpljivosti, izrastaju u određujući prototip „razuma“ traže brisanje svih protivurječnosti u stavovima i uvjerenjima oktroisanih velikih autoritarnih vođa. Malo ko danas u tom njihovom oktroisanom jedinstvu prepoznaje smrtonosno stezanje omče oko vrata demokracije koja tiho upada u zamke njihovih autokratskih, korumpiranih i nasilnih krajnje desno orijentiranih država, čiji se podanici uporno odbijaju suočiti sa istinom. U toj

globalnoj tišini šutnje i licemjerstva homo sapiensa, nestaje predstava o slobodi čovjeka, što ga uvodi u zonu zločina, straha i beznada, gdje sila postaje jedina vrijednost. U tom autoritarnom matriksu, dezinformacije, polarizacije, ekonomske stagnacije i socijalne nejednakosti, nepravda i stradanje, čine se kao neizbježnost plaćanja nužne cijene ukupnog napretka čovječanstva, gdje ono što je loše zapravo se čini kao dobro. I tu se homo sapiens sapliće. On ne raspoznaje opće trendove i unutarnje zakone razvoja autoritarne politike i pronalazi opravdanje i izgovore za stanje straha i očaja slabih i nemoćnih, traži opravdanje za zločine velikih i moćnih. Cijena laganja, straha, ubijanja, razaranja, postaje nužna cijena napretka čovječanstva. Istorija se ponavlja. Ne tako davno mržnja prema Jevrejima i razaranje Poljske bili su preduvjeti općeg napretka čovječanstva u percepciji fašizma. Danas mržnja prema Palestincima i razaranje Ukrajine preduvjet je globalnog napretka novog svijeta u percepciji krajnje desničarskog autoritarnog populizma. U čemu je ralika? Pitanje je na koje treba dati odgovor homo sapiens, da bi definitivno shvatio u kojem pravcu se kreće svijet.

Demokratija nije samo politički sistem – to je zajednički poduhvat, koji zavisi od zajedničkog prepoznavanja njene krhkosti i volje homo sapiensa da se ona sačuva.